

**Vitrină a științei sau cenușăreasă?
Colecții și muzee universitare germane.
Concepte, funcții, sarcini și perspective**

Hans-Christian Maner*

Cuvinte-cheie: *Asociația Germană a Muzeelor, colecții universitare, muzeu academic, cercetare și predare, Deutsche Digitale Bibliothek.*

Introducere

În Conferința sa anuală de la Freiburg, din 1982, Asociația Germană a Muzeelor (*Deutscher Museumsbund*) evidențiază situația specială a muzeelor și colecțiilor universitare¹. În anul următor, subiectul a fost din nou pe agenda Conferinței anuale de la Münster, de această dată cu accent pe muzeele de istorie naturală. „Îngrijorarea în legătură cu starea și viitorul colecțiilor și muzeelor universitare a determinat consiliul și adunarea generală a Asociației Germane a Muzeelor să adopte un memorandum privind situația colecțiilor universitare și a muzeelor universitare”, se spunea într-un comentariu.

Memorandumul afirmă, printre altele:

Asociația Germană a Muzeelor ar saluta dacă situația colecțiilor universitare și a muzeelor universitare s-ar îmbunătăți semnificativ în viitorul apropiat. Aceasta consideră că este datoria sa de a sublinia responsabilitatea universităților sau a institutelor și de a avertiza asupra punerii în

* Profesor, Johannes Gutenberg-Universität Mainz, Geschichte Ostmittel- und Südosteuropas.

¹ Eseul de față se bazează pe informații din următoarele lucrări: Cornelia Weber, Klaus Mauersberger (Hrsg.): *Universitätsmuseen und -sammlungen im Hochschulalltag. Aufgaben. Konzepte. Perspektiven*, Berlin, 2010; Cornelia Weber, „Universitäts-sammlungen”, în *Europäische Geschichte Online* (EGO), Mainz, hg. vom Leibniz-Institut für Europäische Geschichte (IEG), <http://ieg-go.eu/de/threads/crossroads/wissensraeume/cornelia-weber-universitaetssammlungen> (accesat la 17.09.2020); Stefanie Knöll (Hg.), *Universitäts-sammlungen. Bewahren – Forschen – Vermitteln*, Düsseldorf, 2015.

pericol a bunurilor culturale valoroase. În același timp, solicită ca, în cazul în care stocul de colecții și obiecte nu poate fi asigurat, acestea să fie plasate într-o altă custodie mai potrivită².

În multe universități din Europa există colecții deosebit de valoroase care destul de frecvent au ajuns să fie uitate, deoarece nu mai sunt folosite pentru cercetare sau învățământ. Această bogăție a fost adunată în decursul secolelor în mai multe locuri și poate cuprinde, pe lângă rezultatele cercetărilor academice, o serie de obiecte realizate de creatori externi sau pur și simplu obiecte naturale. În acest fel și-au găsit și obiecte din expediții și săpături drumul în colecții sau le-au justificat.

Până în anul 2012 au fost înregistrate la *University Museums and Collections Database* numai în Europa circa 1.758 de colecții și muzee. Baza de date globală a muzeelor și colecțiilor universitare este concepută pentru a oferi o listă globală a muzeelor și colecțiilor universitare pentru a fi utilizate de cercetători, studenți și publicul larg din întreaga lume³. Se poate bănui însă că la o cercetare sistematică ar putea rezulta că numărul real este mult mai mare, întrucât multe universități nu sunt în stare să ofere o privire completă asupra efectivului propriu; aceste date sunt cunoscute cel mult doar de câțiva angajați din domeniile de specialitate respective. Faptul este valabil în special pentru nenumăratele colecții mici răspândite prin unele departamente ale facultăților și institutelor care constituie marea majoritate a colecțiilor universitare.

Pe lângă acestea, se cunoaște faptul că există importante muzee universitare cu mari colecții care sunt cunoscute peste granițele țării respective, de exemplu: muzeul Ashmolean al Universității Oxford (Ashmolean Museum Oxford), deschis oficial în anul 1683, cotelat ca primul muzeu deschis public⁴; muzeul Gustavianum al Universității Uppsala (Uppsala universitet Gustavianum), în care se găsește nu numai termometrul lui Anders Celsius (1701-1744), ci și grădina botanică a lui Carl von Linné (1707-1778)⁵; *Museo di Palazzo Poggi*, în Bologna, în care se poate admira colecția istoriei naturale a lui Ulisse Aldrovandi

² Cornelia Weber, „Universitätsammlungen: keine Museen, sondern Infrastrukturen für Forschung und Lehre”, în <https://books.ub.uni-heidelberg.de/arthistoricum/reader/download/565/565-17-89256-1-10-20200612.pdf> (accesat la 17.09.2020).

³ Vezi <https://university-museums-and-collections.net/> (accesat la 14.03.2021).

⁴ Arthur MacGregor, „The Ashmolean as a Museum of Natural History, 1683-1860”, în *Journal of the History of Collections*, 13 (2001), p. 125-144; vezi și <https://www.ashmolean.org/> (accesat la 17.09.2020).

⁵ www.gustavianum.uu.se/ (accesat la 7.09.2020).

(1522-1605)⁶; sau muzeul Collegiul Maius Uniwersytetu Jagiellonskiego în Cracovia⁷. Unele muzee universitare au obținut chiar statutul de muzee naționale, cum este de exemplu *Musée National des Arts et Métiers* (CNAM) din Paris⁸, *Museu Nacional de Historia Natural* al Universității din Lisabona⁹ sau *Museo Nazionale degli Strumenti per il Calcolo* al Universității din Pisa¹⁰.

Ce se înțelege însă de fapt printr-o colecție universitară? Care este situația cercetării colecțiilor universitare? Care este situația colecțiilor universitare în Germania? Care este numărul colecțiilor muzeale universitare în Germania? Vom încerca mai departe să răspundem la aceste întrebări și deopotrivă să vedem care sunt factorii structurali ai evoluției acestor muzee. De asemenea, vom încerca să vedem care este organizarea colecțiilor, situația privind accesul la colecții și muzee, în competența cui sunt colecțiile universitare etc.

Colecțiile universitare și problemele lor

Ce se înțelege însă, de fapt, printr-o colecție universitară? Noțiunea care definește conceptul de „colecție universitară” poate fi extrasă dintr-un proiect de cercetare asupra colecțiilor universitare în Germania și aceasta sună astfel:

Colecții universitare sunt de drept acele colecții [...] din prezent sau din trecut, care au aparținut sau aparțin unei școli superioare teologice, de arte sau cu profil științific, formată din obiecte audio-vizuale concrete. De asemenea, locurile în care sunt păstrate organisme vii (de exemplu grădini botanice sau acvarii), cât și memorialele legate de istoria universității, care sunt folosite pentru învățământ și cercetare sau îndeplinesc funcțiuni muzeale, aparțin domeniului colecțiilor¹¹.

⁶ <https://sma.unibo.it/it/il-sistema-museale/museo-di-palazzo-poggi> (17.09.2020).

⁷ <https://maius.uj.edu.pl/index.html> (17.09.2020).

⁸ <https://www.arts-et-metiers.net/> (17.09.2020).

⁹ <https://www.museum.ulisboa.pt/> (17.09.2020).

¹⁰ <http://www.fondazionegalileogalilei.it/> (17.09.2020).

¹¹ „Als Universitätssammlungen gelten [...] alle aktuell oder ehemals zu einer wissenschaftlichen, theologischen und künstlerischen Hochschule gehörenden Sammlungen mit gegenständlichen und audio-visuellen Objekten. Auch Orte, an denen lebende Organismen aufbewahrt werden (z.B. Botanische Gärten oder Aquarien), sowie mit der Universitätsgeschichte verbundene Memorialeinrichtungen, die in Lehre und Forschung genutzt werden und/oder museale Funktionen erfüllen, zählen zum Bereich der Sammlung” (Weber, „Universitätssammlungen”, în *Europäische Geschichte Online...*).

Trebuie spus, desigur, că bibliotecile clasice și arhivele nu sunt incluse în acest concept. Spectrul colecțiilor este deosebit de variat – de la științele antichității până la zoologie. Disciplinele tradiționale sunt de asemenea reprezentate, atât și cele mai noi, cele mai importante cât și cele mai puțin importante. În funcție de motivația înființării și de folosința lor, colecțiile universitare sunt de regulă legate strâns de universitatea respectivă, deoarece acestea au fost destinate în primul rând cercetării și învățământului și păstrează categorii și grupuri întregi de obiecte naturale și artificiale care nu sunt disponibile nicăieri în altă parte. De asemenea, pe lângă aceste obiecte pentru studiu și cercetare, colecțiile cuprind și acte originale privind istoria universității.

În ce privește situația cercetării colecțiilor universitare¹², aceasta a fost timp îndelungat neglijată sau chiar ignorată în istoriografia practicilor științifice. În special, rolul pe care l-au avut în formarea și diferențierea disciplinelor academice nu a fost până astăzi suficient cercetat sau, în cel mai bun caz, istoria colecțiilor a fost tratată ca parte a istoriei instituțiilor, în cadrul istoricului universităților, sau a unor scrieri memoriale. Aceste publicații se concentrează în mare parte pe dezvoltarea locală a colecțiilor și nu acordă prea mult spațiu relaționării la un context larg istorico-științific.

O excepție de la această tendință face Marea Britanie. Aici, deja în anii 1980, cât și la începutul anilor 1990 au avut loc primele prezentări detaliate a colecțiilor universitare în cadrul a numeroase publicații axate pe aspecte muzeologice. În Olanda a luat ființă în anii 1980 o inițiativă pentru a realiza o privire de ansamblu asupra colecțiilor universitare. Italia a urmat, începând cu 1986, de asemenea în Belgia, Spania și Portugalia s-au întocmit o serie de liste cu aceste obiecte. În Germania, abia începând din anul 2004, colecțiile universitare au fost cuprinse sistematic într-un sistem de informare online, cu date detaliate asupra obiectelor și a istoriei lor. În Europa de Est situația izvoarelor este mai complicată, dar avem până acum puține publicații care să abordeze o asemenea problematică.

De asemenea, nici asupra dimensiunii europene a colecțiilor universitare nu a fost făcută până acum o cercetare științifică sistematică. În prezent, avem foarte puțin material la dispoziție pentru a putea analiza adecvat istoria colecțiilor universitare din Europa. La aceasta se adaugă lipsa publicațiilor privind întrebările specifice care se ridică, de exemplu asupra instituționalizării colecțiilor, asupra conceptelor care stau la baza lor sau asupra rețelelor de schimb și difuzare.

¹² *Ibidem.*

În ce privește situația colecțiilor universitare în Germania se știe că aproape toate universitățile din Germania posedă colecții care sunt folosite în cercetare sau învățământ sau îndeplinesc funcțiuni muzeale. Cu toate că sunt de o inestimabilă valoare, acestea rămân, spre deosebire de muzeele obișnuite, mai mult sau mai puțin în umbră. De aceea, în cercurile de specialitate muzeale, acestea sunt denumite colecții „Cinderella”¹³.

În principiu, situația muzeelor și a colecțiilor universitare este cotată de cercetători ca nesatisfăcătoare, dacă nu chiar dezastruoasă. Atât timp cât o colecție îndeplinește scopul de a fi folosită în învățământ și cercetare, aceasta este integrată în cotidianul universitar, dar nu este întotdeauna promovată și întreținută în mod adecvat. Pe măsură ce dispare scopul ei inițial și este transformată în obiect de muzeu, colecția respectivă este amenințată cu neglijarea. Multe colecții valoroase au fost în acest fel deja pierdute: fie prin schimbarea metodelor de cercetare și învățământ, fie printr-o nouă direcție dată a unui domeniu de specialitate, fie prin închiderea unui institut sau prin restructurare și măsuri de economisire.

Abia recent, odată cu creșterea interesului pentru noile orientări ale comunicării științifice, care includ în același timp componenta istorică și instrumentele de formare a identității, colecțiile universitare s-au bucurat de o mai mare atenție. Cu toate acestea, o evaluare critică scoate în evidență că instituțiilor care răspund de aceste colecții le lipsește sprijinul necesar de care au nevoie în activitatea privind cercetarea și protejarea lor. O utilizare potrivit cu noile tendințe, o conservare corespunzătoare, o legare mai bună de cercetare și învățământ, precum și inițiative de comunicare științifică coordonată – toate acestea nu au fost până acum consecvent urmărite.

În prezent, protejarea și folosirea colecțiilor universitare sunt dependente adesea de deciziile politicii de zi cu zi a instituțiilor de resort, de regulă a institutelor și facultăților. Colecțiile sunt de aceea afectate de măsurile adoptate, îngreunând astfel o muncă planificată și continuă. Ce-i drept, în ultimii ani au fost inițiate la câteva universități proiecte mai bine coordonate. Dar asemenea inițiative rămân doar o excepție. Concepte și strategii în derulare care să ia în considerare toate universitățile din Germania sunt actualmente puține.

Situația actuală nesatisfăcătoare a colecțiilor universitare poate fi îmbunătățită, după părerea cercetătorilor, numai atunci când cei răspunzători dezvoltă coordonat concepte și strategii care asigură nu numai continuarea existenței colecțiilor academice, ci fac vizibilă folosirea

¹³ Weber / Mauersberger, „Vorwort”, în *Universitätsmuseen und -sammlungen im Hochschulalltag*, p. 1.

acestora ca elemente integrative și de promovare a identității universității. Pe lângă aceasta, ar trebui să fie stimulată alcătuirea unei rețele care să grupeze toate aceste situri și demersuri.

Un pionier în Germania în dezvoltarea, prezentarea și cercetarea muzeelor și colecțiilor universitare este Centrul Hermann von Helmholtz, un institut al Universității Humboldt din Berlin (Hermann von Helmholtz-Zentrum für Kulturtechnik). Dacă, la început, în centrul acțiunii stăteau colecțiile Universității Humboldt, prezentate unui larg public în expoziția „Theatrum naturae et artis. Wunderkammern des Wissens”, astăzi preocuparea lucrărilor secției „Colecții științifice și comunicarea științifică” este centrată mai ales în jurul unor proiecte și activități supraregionale¹⁴.

De exemplu, în anul 2004 a demarat proiectul Comunității Germane de Cercetare (DFG), „Colecții universitare în Germania: cercetări privind numărul și istoria”. Astfel, prin acțiunea din ultimii ani de inventariere sistematică și analiza rezultată din aceasta, sunt posibile observații concrete asupra anumitor factori structurali¹⁵.

Colecțiile muzeale universitare din Germania

Aproape toate universitățile din Germania posedă colecții care se folosesc în cercetare și învățământ sau îndeplinesc o funcțiune muzeală. Din punct de vedere istoric, colecțiile universitare au fost înființate în primul rând pentru cercetare și învățământ, asta însemnând că ele păstrează categorii întregi și grupuri de material care nu se află nicăieri în altă parte la dispoziție. Deci aceste colecții sunt unice și prin aceasta nu pot reprezenta o concurență pentru alte colecții private, comunale sau de stat. Atât din punct de vedere științific, dar și din punctul de vedere al politicilor culturale are deci necesitatea de a promova aceste valori și a se angaja pentru protecția și întreținerea lor în stare corespunzătoare. Este vorba aici de inestimabile resurse științifice și bunuri culturale care trebuie păstrate pentru următoarele generații de cercetători. Prin noi metode și tehnici de cercetare, aceste colecții pot fi din nou trezite la viață. În acest fel se folosesc astăzi colecțiile anatomice înființate în secolul XVIII în orașul Halle, care prin apelul la analiza ADN-ului să se cerceteze bolile din trecut. Cu câțiva ani înainte, aceasta era de necrezut.

O inventariere a colecțiilor aflate în custodia universităților din Germania a pus în evidență existența a 756 de colecții, dar a altor 295 de

¹⁴ Cornelia Weber, „Zur gegenwärtigen Situation der universitären Sammlungen”, în *Universitätsmuseen und -sammlungen im Hochschulalltag*, p. 3.

¹⁵ *Ibidem*.

colecții care au fost oficial desființate, pierdute sau care nu mai sunt la universitatea de care au aparținut la înființare ori soarta lor nu este pentru moment clarificată. Se poate deci presupune că numărul real al colecțiilor pierdute este cu mult mai mare decât ceea ce se cunoaște.

Cele mai mari colecții încă existente se găsesc în următoarele universități:

- Universitatea Tehnică din Dresda: 39 colecții;
- Universitatea din Tübingen: 35 colecții;
- Universitatea Humboldt din Berlin: 34 colecții;
- Universitatea Tehnică Bergakademie Freiberg: 32 colecții;
- Universitatea din Jena: 31 colecții;
- Universitatea din Göttingen: 30 colecții;
- Universitatea din Greifswald: 29 colecții;
- Universitatea din Halle și Universitatea din Marburg: fiecare câte 28 colecții;
- Universitatea din Heidelberg și Universitatea din Leipzig: fiecare câte 26 colecții¹⁶.

La cele mai vechi efective înregistrate se numără valori de artă, grădini botanice, cât și colecții matematice, colecții de fizică și astronomie. Așa este, de exemplu, proprietatea de artă a Universității Greifswald a cărei istorie începe odată cu întemeierea Universității în anul 1456 și care este cel mai vechi fond cunoscut.

Colecțiile folosite în universități se găseau mai înainte în proprietate privată, iar profesorii universitari trebuiau să procure ei înșiși dotarea necesară pentru activitatea științifică și învățământ, pe care trebuiau să o întrețină și s-o îngrijească. Această practică s-a schimbat în a doua jumătate a secolului XVIII. În fruntea acestei acțiuni a stat Universitatea din Göttingen care, în anul 1773, a înființat primul Muzeu Academic din Germania, punând la dispoziție „cele mai indispensabile ajutoare” pentru cercetare și învățământ. Plecând de la număr și de la preocuparea principală, se pot deosebi șase categorii de muzee și colecții:

- 1) Etnologie și antropologie culturală: etnologie, etnografie, etnologie europeană;
- 2) Istoria culturii & Artă: Istoria culturii, Știința religiei / Teologie, Istoria Bisericii, Știința Muzicii, Știința Teatrului, Artă, Fotografie, Arhitectură;
- 3) Istorie și Arheologie: Știința istoriei, istorie pre și timpurie, arheologie (arheologie clasică, arheologie creștină, arheologie preistorică,

¹⁶ *Ibidem*, p. 4.

arheologie sudană, și arheologia Orientului apropiat), științe istorice auxiliare (numismatică, diplomație, știința arhivei), studii clasice;

4) Medicină: Medicină umană, Oftalmologie, Chirurgie, Dermatologie, Obstetrică, Otorinolaringologie, Antropologie medicală, Patologie, Medicină criminalistică, Stomatologie, Medicină veterinară, Anatomie, Osteologie, [Farmacie];

5) Istorie naturală: biologie, zoologie, botanică, geostiințe (cu excepția geografiei), paleontologie, [antropologie];

6) Științele naturale și Tehnica: Tehnica, Istoria tehnicii, Istoria circulației, Metalurgie, Chimie, Fizică, Astronomie, Geografie, Farmacie, Matematică, Psihologie¹⁷.

Procentual, muzeele și colecțiile sunt distribuite după cum urmează:

- Etnologie și Antropologie culturală: 3%;
- Istorie și Arheologie: 14%;
- Medicină: 16%;
- Științele naturii & Tehnica: 16%;
- Istoria culturii și artei: 18%;
- Istoria naturii/Istoria naturală: 33%.

Cu privire la organizare și funcțiune, diversele muzee și forme de colecții se pot deosebi astfel: muzeu (74), memoriale (6), colecții (556); colecții de cercetări (34); colecții privind învățământul (173); colecții privind cercetarea și învățământul (120); colecții istorice (76); alte forme de colecții (78); colecții speciale (120); acvarii/terarii/grădini zoologice (3); grădini botanice, arboreturi (57); parcuri geologice/grădini geologice (4); herbarii (32); carcere (9); arhiva de sunet (6); observatoare astronomice (9)¹⁸.

Față de cele 556 de colecții și 120 de colecții speciale, există deci 74 de muzee. Cel mai mare număr de muzee este în domeniul Istoriei naturale (38%), urmat de Istoria culturii și artei (28%). Universitățile din Bonn și Heidelberg au cele mai multe muzee, fiecare câte șase. Halle, Hamburg, Kiel și Münster au fiecare câte patru, Aachen, Göttingen, Hohenheim, Leipzig, Tübingen și Würzburg – câte trei muzee.

Organizarea colecțiilor

Numărul obiectelor care se păstrează în colecțiile universităților nu este cunoscut. Multe colecții nu sunt pentru moment accesibile. Conform experienței, acestea sunt deosebit de afectate. Chiar la colecțiile organizate, materialul nu este oficial accesibil, acesta fiind înregistrat pe cartoteci,

¹⁷ *Ibidem*, p. 5.

¹⁸ *Ibidem*.

în registrele de inventar sau băncile locale de date. Acest material este totuși cunoscut în măsura în care se preocupă cei ce răspund de colecțiile universităților de a face public conținutul acestora în afara institutului, facultății sau universității.

Din păcate totuși, în multe cazuri lipsesc condițiile tehnice, de personal sau financiare necesare. Situația ar putea fi ameliorată prin construirea bazelor de date *on-line* descentralizate, în care resursele disponibile sunt documentate și prezentate colectiv. În prezent, există numeroase inițiative, de exemplu BioCASE (Biological Collection Acces Service)¹⁹, GeoCASE (Geo Sciences Collection Access Service)²⁰ sau Arachne (Baza de date centrală a Institutului Arheologic German și Institutul Arheologic al Universității din Köln)²¹. De asemenea, în contextul realizării Bibliotecii Digitale Germane²² și a Bibliotecii Digitale Europene Europeana²³, se oferă o bună oportunitate de a gândi asupra proiectelor comune de baze de date în care să fie incluse și aceste colecții.

Cu privire la accesul la colecții și muzee, o analiză serioasă a colecțiilor de cercetare și învățământ dovedește că numai o mică parte este accesibilă publicului larg. Numai jumătate din muzeele deja înregistrate sunt cu regularitate deschise. Multe stocuri pot fi vizitate numai la programare. Îmbucurător este faptul că o mare parte a colecțiilor sunt prezente pe internet. Desigur, multiplele posibilități, pe care le oferă astăzi epoca digitalizării, nu sunt pe departe folosite.

Pentru a înțelege de ce aceasta, trebuie să ne întrebăm în competența cui sunt colecțiile universitare? Spre deosebire de muzeele publice, la care chiar și modul de organizare instituțională în sine garantează o anumită continuitate, colecțiile universitare sunt de regulă dependente de sprijinul șefului catedrei de specialitate sau al conducerii organului superior al colecțiilor. Dacă aici nu există interes, sau nu se găsește un voluntar pentru îngrijirea colecției, există pericolul ca, în scurt timp, colecția să fie neglijată sau să fie pierdută. Ceea ce lipsește în general sunt dispoziții clare și răspunderi, care implică anumite obligații privind colecțiile. Având în vedere faptul că, pe neobservate, dispar mereu alte colecții, rezultă de aici neapărat nevoia de a acționa. Fiecare universitate trebuie să aibă cel puțin un regulament al colecțiilor care să reglementeze obligatoriu competențele și modul de a proceda cu obiectele.

¹⁹ <https://www.biocase.org/> (17.09.2020).

²⁰ <http://www.geocase.eu/> (17.09.2020).

²¹ <https://arachne.uni-koeln.de/drupal/> (17.09.2020).

²² <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/> (17.09.2020).

²³ <https://www.europeana.eu/de> (17.09.2020).

Dotarea cu spații, personal și asigurarea suportului financiar sunt deci de primă importanță. Atât timp cât colecția îndeplinește scopul de a fi folosită în învățământ și cercetare, ea este integrată în activitatea cotidiană a universității, dar nu este totdeauna suficient de bine protejată. În general, situația muzeelor și colecțiilor universitare poate fi caracterizată totuși ca necorespunzătoare. Multe colecții nu sunt în spații adecvate fiind necorespunzător conservate: au prea puțin loc la dispoziție, fiind depozitate în clădiri departe de spațiile institutului, pe coridoare sau în spațiile de predare și de lucru, în timp ce problemele privind conservarea lor sunt foarte rar luate în considerare; de altfel, colecțiile nu sunt de regulă asigurate împotriva furtului și altor amenințări de acest fel. În cazul numirii unui nou șef de catedră care are nevoie de spațiu pentru altceva, sau atunci când institutul își schimbă centrul de greutate al cercetării, colecția devine prima „victimă” a schimbării.

De cele mai multe ori, lipsește un buget care să permită îngrijirea și restaurarea obiectelor. La aceasta se adaugă lipsa personalului de specialitate. Dacă adesea oameni de știință interesați, sau profesori pensionari, nu s-ar preocupa personal de unele aspecte privind colecțiile, multe dintre ele ar fi neglijate sau deja pierdute. Chiar și acei oameni de știință, care se angajează pentru o colecție, nu au de cele mai multe ori cunoștințele necesare, pentru o conservare corespunzătoare.

Care este situația raporturilor dintre universități și colecții? Universitățile nu consideră întreținerea și conservarea colecțiilor ca preocuparea lor de bază. De multe ori, se trece cu vederea că, în mod evident, colecțiile sunt deosebit de indicate de a se iniția lucrări experimentale și interdisciplinare și a le sprijini, de a lega și întreține contacte internaționale, naționale și regionale, de a promova comunicarea științifică. Acest potențial al colecțiilor este – cel puțin în Germania – până acum neluat în considerare sau nefolosit. Pentru a fi mai bine înzestrate pentru viitor, colecțiile universitare – ca și în alte țări – trebuie să se ocupe mai mult cu țelurile strategice ale instituției mamă și să clarifice care dintre sarcinile stabilite în program pot fi decisiv sprijinite. Cu aceasta crește șansa ca organizarea academică de valoare unică, ca izvor științific de neînlocuit și păstrătoare a culturii materiale de importanță regională, națională sau internațională, să fie recunoscută și promovată. Dar colecțiile universitare din Germania sunt încă departe de acest ideal.

Concepte și strategii supra-universitare

Încercarea Institutului Helmholtz din Berlin de a solicita universităților să înregistreze colecțiile proprii, a fost o decepție: numai puține

universități au fost în stare să dea informații asupra colecțiilor lor. O înregistrare centralizată cu privire la gradul de accesibilitate a colecțiilor este practică până acum numai la puține universități, precum la Universitatea din Viena. Cele mai multe informații pot pune la dispoziție universitățile din noile landuri ale Germaniei federale unde există așa-numitele custodii, care – ca și arhivele – aparțin, ca organizații centrale universității. Ele sunt, de regulă, răspunzătoare pentru întreaga colecție.

Posibilitățile de inițiere și coordonare a activităților comune nu sunt prea numeroase. Situația generală a colecțiilor universitare este mai bună, în cazul când persoanele din universitate care răspund de acestea conlucrează, de exemplu într-o comisie sau un grup de lucru. Această situație pare a fi cea mai favorabilă posibilității de a permite coordonarea activităților unei organizări centrale a universității, adică unei custodii, arhivei sau serviciului pentru comunicare și publicitate.

Una dintre problemele arzătoare ale prezentului este: cum pot fi integrate o serie de colecții de specialitate răspândite în universități, dintre care multe sunt încă utilizate în activitatea cotidiană a universității. O posibilitate, care deja acum este folosită în unele locuri, este organizarea de expoziții centrale, însoțite de programe cuprinzătoare care să prezinte activitățile științifice ale universității.

O altă posibilitate ar fi în mai buna integrare a colecțiilor universitare în învățământ. Aceasta are potențial real, care până acum încă n-a fost folosit. În special în partea generală a studiului și în domeniul calificării suplimentare profesionale în programele de licență și master, precum și în cadrul stagiilor de practică, colecțiile academice pot aduce servicii deosebite. De o necesitate stringentă este considerată crearea unei rețele naționale a cărei sarcină trebuie să fie dezvoltarea de concepte de orientare spre viitor și susținerea poziției colecțiilor în forurile științifice și politice. Nu este încă clar cine sunt partenerii din punct de vedere academic sau administrativ. Momentan, nu există în Germania un partener sau o unitate pentru convorbiri, care să aibă în competența sa problemele colecțiilor universitare, nici măcar regionale dacă nu chiar naționale, care să poată coordona și promova activitatea.

Câteva observații concluzive

Aproape toate universitățile din Germania posedă colecții care sunt folosite în învățământ și cercetare și îndeplinesc funcțiuni muzeale. Cu toate că sunt de o valoare inestimabilă, spre deosebire de muzeele regulate, aceste colecții funcționează în general departe de cunoașterea publicului.

În cercurile muzeale de specialitate sunt de aceea denumite „Colecții Cinderella”. Aceste colecții duc deci o adevărată existență de cenușareasă. Din păcate, inițiativa Asociației Germane a Muzeelor citată la început nu a adus încă o schimbare semnificativă a situației. O clară poziționare a colecțiilor universitare în atenția publică ar fi de aceea un pas important.

Este deci de înțeles necesitatea de a se crea o rețea a acestor colecții. Prin proiectul „Colecții universitare în Germania” a fost, în sfârșit, realizată o primă trecere în revistă, ținând aspectele științifice și cultural-istorice. Cunoștințele cu privire la colecțiile din universitățile germane sunt totuși foarte limitate, de exemplu cu privire la numărul exact de obiecte, accesul, relevanța, dotarea cu personal, suportul financiar și acordarea de spațiu necesar, conceptele asupra folosinței etc. Numai cu aceste cunoștințe se pot iniția strategii eficiente pentru a putea folosi, promova și îngriji aceste unice resurse. O autoritate centrală care să se ocupe de problemele colecțiilor universitare ar fi de mare avantaj. Aici se numără, de asemenea, formarea unui grup de lucru a consiliului științific pentru cercetarea științifică raportată la colecții, ca un prim pas important.

În încheiere, aș dori să ofer câteva exemple de prezentare a unor muzee și colecții pe internet:

1) Sistemul informativ Colecții Universitare în Germania documentează numărul și istoria colecțiilor existente din Germania, dar care nu mai stau la dispoziție. Datele sunt permanent actualizate și pot fi public folosite²⁴.

2) Oficiul de coordonare pentru Colecțiile Universitare din Germania, care inițiază criteriile privind calitatea, pentru colecțiile științifice universitare²⁵.

3) Centrul Hermann von Helmholtz²⁶. Institutul se dedică istoriei și formării tehnicilor în sensul practicilor culturale, pentru formarea, transmiterea și prelucrarea cunoștințelor. Dezvoltă formate pentru folosirea infrastructurii expozițiilor, colecțiilor, cercetarea interdisciplinară și învățământ. El percepe colecțiile științifice, arhitecturile științei și modelarea formelor ca tehnici culturale ale cunoștințelor interdisciplinare, care reflectează și fac accesibilă conlucrarea diferitelor discipline.

4) Muzeul Universității din Bonn – fereastră a științei, cu referiri la:
– Istoria Universității (ilustrații, text);

²⁴ <http://www.universitaetssammlungen.de/> (17.09.2020).

²⁵ <https://wissenschaftliche-sammlungen.de/de/service-material/handreichungen/qualitaetskriterien-fuer-wissenschaftliche-universitaetssammlungen-2013> (17.09.2020).

²⁶ <https://www.kulturtechnik.hu-berlin.de/> (17.09.2020).

– Expoziția permanentă cuprinde fascinante obiecte originale din știință, cercetare, viața studentescă și obiceiuri universitare²⁷.

Universitatea din Bonn are o istorie de 200 de ani, suficient motiv pentru a realiza un loc unde retrospectiva istoriei Universității și achizițiile diferitelor forme ale științei se interpătrund într-o unitate. Ca „fereastră a științei”, expoziția permanentă deschide o privire în dezvoltarea acestei importante școli superioare de pe malul Rinului și face legătura cu prezentul unei „tradițional-moderne” Universități. Expoziția se orientează după modelul Universității și are de aceea următoarele șase teme centrale:

- Universitatea din Bonn-tradițional și modern;
- Internaționalitate/cooperare;
- Universitatea în cercetare;
- Științe naturale și medicină;
- Științe sociale;
- Studenți proeminenți (de exemplu, Karl Marx).

Expoziția este întregită printr-o versiune prescurtată a istoriei Universității, cât și prin expoziții alternative. Dintr-o prezentare pe internet aflăm următoarele: Muzeul universității din Bonn a fost deschis în anul 2013 în clădirea principală a universității, acolo unde a fost biblioteca studentescă. Muzeul arată obiecte din trecutul universității, cât și din cercetări mai recente. Directorul muzeului explică de ce a fost înființat muzeul: trecutul măreț al universității trebuie arătat publicului și, de asemenea, idealurile care au fost urmărite și rezultatele care s-au obținut. Muzeul, continuă directorul, este o vitrină a cercetării de la Wilhelm de Humboldt până la dinamica de cercetare în prezent.

Muzeul conține însă multe teme diferite, care nu pot fi arătate toate deodată. De aceea, conducerea muzeului a decis ca, în mod regulat, să fie concepute expoziții tematice temporare. Toți membrii universității sunt chemați să contribuie la conceperea expozițiilor. Un accent special poate fi prezentarea studenților care au devenit renumiți. Astfel, muzeul oferă o imagine de ansamblu asupra istoriei universității, a obiectelor și disciplinelor de cercetare. Chiar disciplinele capătă o greutate specială. În altă ordine de idei se poate afla și cum se lucrează, cum se cercetează în alte discipline. După cum spune rectorul universității, în incinta muzeului vor avea loc un număr mare de evenimente publice diferite, așa încât muzeul să fie un spațiu deschis, care să prezinte știința în Bonn. În acest fel, muzeul va atrage un public larg, conchide rectorul²⁸.

²⁷ <https://www.uni-bonn.de/einrichtungen/universitaetsverwaltung/organisationsplan/archiv/universitaetsmuseum> (17.09.2020).

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=JJ6lT-4Sbu0> (17.09.2020).

5) Muzeul Universității din Tübingen este tot atât de cuprinzător ca cel din Bonn²⁹.

6) Muzeul Universității din Heidelberg se concentrează pe istoria Universității Heidelberg, care este prezentată în cadrul unei expoziții permanente³⁰.

7) Universitatea Johannes Gutenberg din Mainz nu posedă un muzeu universitar, ci numai o serie întreagă de colecții care se găsesc separat pe specialități: de exemplu, fosile de milioane de ani, manuscrise ale romantismului german, probe de semințe de plante, instrumente muzicale, ceramică din primul secol după Christos, replici de cranii umane ale omului preistoric, modele matematice, mulaje plastice egiptene, cărți de cântece din secolul XVII și altele³¹.

**Ein Schaufenster der Wissenschaft oder ein Aschenputtel?
Deutsche Sammlungen und Universitätsmuseen.
Konzepte, Funktionen, Aufgaben und Perspektiven
(Zusammenfassung)**

Schlüsselwörter: *Deutscher Museumsbund, Universitätssammlungen, Forschung und Lehre, Akademischemuseum, Deutsche Digitale Bibliothek.*

An vielen Universitäten in Europa gibt es außergewöhnliche Sammlungsbestände, die aber häufig in Vergessenheit geraten sind, weil sie nicht mehr für Forschung und Lehre genutzt werden. Dieser Reichtum wurde mancherorts über mehrere Jahrhunderte zusammengetragen und kann aus Ergebnissen akademischer Forschungstätigkeit, aus Produkten externer Hersteller oder aus Naturalien bestehen. So fanden auch Objekte von Expeditionen und Ausgrabungen Eingang in Sammlungen oder begründeten sie. Doch was versteht man eigentlich unter einer Universitätssammlung und wie sieht es mit solchen Sammlungen in Deutschland aus? Welche Universitätssammlungen gibt es? Nach welchen Faktoren und Strukturen sind diese organisiert und welche Probleme gilt es zu bewältigen? Diesen Fragen geht der folgende Essay nach.

²⁹ <https://www.unimuseum.uni-tuebingen.de/> (17.09.2020).

³⁰ <https://www.uni-heidelberg.de/de/einrichtungen/museen-und-sammlungen/universitaetsmuseum> (17.09.2020).

³¹ <http://www.sammlungen.uni-mainz.de/21.php> (17.09.2020).